Ã•hrif skÃ¡ldverka HalldÃ³rs Laxness Ã¡ Ãslenska nafnahefÃ°

Ã•hrif HalldÃ³rs Laxness Ã¡ Ãslenska tungu og menningu birtast meÃ° margvÃslegum hÃ¦tti. Einn Ã¾Ã¡ttur Ã¾eirra, sem minna hefur veriÃ° fjallaÃ° um, er hvernig nÃ¶fn og heiti Ãºr verkum hans hafa rataÃ° inn Ã Ãslenska nafnahefÃ° og jafnvel Ã¶Ã°last sjÃ¡lfstÃ¦tt lÃf utan bÃ³kmenntanna. Sum persÃ³nunÃ¶fn virÃ°ast hafa orÃ°iÃ° til Ã verkum hans eÃ°a a.m.k. fyrst nÃ¡Ã° fÃ³tfestu sem eiginnÃ¶fn Ã kjÃ¶lfar Ãºtgáfu Ã¾eirra. Ã?nnur voru til Ã¡Ã°ur en kunna aÃ° hafa fengiÃ° aukna Ãºtbreiðslu fyrir Ã¡hrif frÃ¡ Ã¾ekktum sÃ¶gupersÃ³num. Ã?Ã¡ hafa nÃ¶fn og bÃ³katitlar Laxness veriÃ° nÃ½ttir Ã¡ Ã½msum Ã¶Ã°rum sviÃ°um, svo sem Ã fyrirtÃ¦kjanÃ¶fnum, gÃ¶tuheitum, tÃ³nlist og dÃ½ranÃ¶fnum.

MannanÃ¶fn

Tengsl mannanafna viÃ° verk Laxness eru misgreinileg. Stundum liggur fyrir frÃ¡sÃ¶gn um aÃ° HalldÃ³r hafi sjÃ¡lfur stungiÃ° upp Ã¡ nafni eÃ°a aÃ° nafn hafi veriÃ° sÃ³tt Ã verk hans. Ã• Ã¶Ã°rum tilvikum Ã¾arf aÃ° rÃ¡Ã°a Ã tengslin Ãºt frÃ¡ Ã¾vÃ hvenÃ¦r nÃ¶fnin komust Ã notkun eÃ°a tÃ³ku aÃ° breiðast Ãºt. ViÃ° mat Ã¡ Ã¡hrifunum Ã¾arf jafnframt aÃ° taka tillit til eldri notkunar nafnanna og almennra breytinga Ã¡ nafnavali.

Um kvenmannsnafniÃ° *BlÃ¦r* er til frÃ¡sÃ¶gn af beinum Ã¡hrifum HalldÃ³rs Ã¡ nafngjÃ¶f. Elsta Ã¾ekkta dÃ¦miÃ° um *BlÃ¦r* sem karlmannsnafn er frÃ¡ 1925 en Ã *BrekkukotsannÃ¡l* ber stÃºlka nafniÃ°. Ã• viÃ°tali Ã *MorgunblaÃ°inu* Ã¡riÃ° 1994 greinir kona, fÃ¦dd 1973, frÃ¡ Ã¾vÃ aÃ° hÃºn hafi fengiÃ° nafniÃ° BlÃ¦r aÃ° tillÃ¶gu HalldÃ³rs. MÃ³Ã°ir hennar hafÃ°i leitaÃ° til HalldÃ³rs eftir hugmynd aÃ° nafni og aÃ° hann hafi stakk upp Ã¡ nafninu *BlÃ¦r*. NafniÃ° var Ã¾Ã³ ekki samÃ¾ykkt sem kvenmannsnafn Ã¡ mannanafnaskrÃ¡ fyrr en Ã¡riÃ° 2013. SÃÃ°an hefur Ã¾aÃ° nÃ¡Ã° talsverÃ°ri Ãºtbreiðslu og er nÃº boriÃ° af kÃ¶rlum, konum og kvÃ¡rum.

SjaldgÃ¦f nafnasamsetning getur einnig bent til beinna tengsla viÃ° tiltekiÃ° verk. AÃ°alpersÃ³na *Vefarans mikla frÃ¡ KasmÃr,* sem kom Ãºt 1927, heitir *Steinn ElliÃ°i*. NafniÃ° *ElliÃ°i* var mjÃ¶g sjaldgÃ¦ft fyrir Ãºtkomu sÃ¶gunnar og Ã¾eir elstu sem bÃ¡ru nafniÃ° tengdust Mosfellssveit Ã¾ar sem HalldÃ³r bjÃ³ sÃÃ°ar. Ã?aÃ° vekur spurningu um hvort hann kunni aÃ° hafa Ã¾ekkt nafniÃ° Ã¾aÃ°an. HvaÃ° sem uppruna nafns sÃ¶gupersÃ³nunnar lÃÃ°ur bera tveir einstaklingar nafnasamsetninguna *Steinn ElliÃ°i*. SÃº sÃ©rstaka samsvÃ¶run bendir sterklega til Ã¾ess aÃ° nÃ¶fn Ã¾eirra hafi veriÃ° sÃ³tt Ã verkiÃ°.

Ã• tilviki *Uglu* vekur tÃmasetning upptÃ¶ku nafnsins einkum athygli. *Ugla* er ein af aÃ°alpersÃ³num *AtÃ³mstÃ¶Ã°varinnar* sem kom Ãºt Ã¡riÃ° 1948. Kvikmynd eftir sÃ¶gunni var frumsÃ½nd Ã¡riÃ° 1984 og tveimur Ã¡rum sÃÃ°ar er nafniÃ° fyrst notaÃ° sem eiginnafn. Ã?essi tÃmasetning bendir til Ã¾ess aÃ° kvikmyndin kunni aÃ° hafa Ã¡tt Ã¾Ã¡tt Ã Ã¾vÃ aÃ° nafniÃ° komst Ã notkun. NÃº bera 37 konur nafniÃ°, 23 sem fyrsta eiginnafn og 14 sem annaÃ° eiginnafn.

Myndir 1â??2: FjÃ¶ldi Ã¾eirra sem bera nafniÃ° *Ugla* sem fyrsta eiginnafn (23) til vinstri og annaÃ° eiginnafn (14) til hÃ¦gri. Af myndunum mÃ¡ sjÃ¡ aÃ° nafniÃ° *Ugla* hefur breiÃ°st Ãºt jafnt og Ã¾Ã©tt Ã¡ sÃÃ°ustu Ã¡ratugum

Ã• skÃ¡ldsÃ¶gunni *Kristnihaldi undir JÃ¶kli*, sem kom Ãºt Ã¡riÃ° 1968, kemur fyrir persÃ³nan Ã?a en Ã¾aÃ° er stytting Ã¡ nafni hinnar dularfullu GuÃ°rÃºnar SÃ¦mundsdÃ³ttur frÃ¡ NeÃ°ratraÃ°arkoti. NafniÃ° *Ã?a* er enn fÃ¡tÃtt en hefur Ã¾Ã³ breiÃ°st Ãºt Ã¡ sÃÃ°ustu Ã¡ratugum. SamkvÃ¦mt gÃ¶gnum Hagstofu Ã•slands bera 22 konur nafniÃ° og er elsti skrÃ¡Ã°i nafnberinn fÃ¦ddur Ã¡riÃ° 1976. LÃkt og meÃ° *Uglu* kemur elsta Ã¾ekkta dÃ¦miÃ° um nafniÃ° sem eiginnafn Ã¾vÃ fram eftir Ãºtkomu skÃ¡ldsÃ¶gunnar.

Salka og *Valka* Ãºr *SÃ¶lku VÃ¶lku* eiga sÃ©r annars konar sÃ¶gu. Ã?ar eru Ã¾au styttingar Ã¡ nÃ¶fnunum *SalvÃ¶r* og *ValgerÃ°ur*. BÃ¦Ã°i nÃ¶fnin voru Ã¾ekkt sem gÃ¦lunÃ¶fn Ã¡Ã°ur en skÃ¡ldsagan kom Ãºt Ã¡ Ã¡runum 1931â??1932 og dÃ¦mi um Ã¾au eru raunar mun eldri. Sem sjÃ¡lfstÃ¦tt eiginnafn er *Salka* hins vegar tiltÃ¶lulega ungt. Elsta dÃ¦miÃ° er frÃ¡ 1974 og nÃº bera rÃºmlega 300 konur nafniÃ°, Ã½mist sem fyrra eÃ°a sÃÃ°ara eiginnafn. *Valka* hefur aftur Ã¡ mÃ³ti lÃ-tiÃ° breiÃ°st Ãºt og aÃ°eins fjÃ³rar konur bera nafniÃ°. Ã?Ã³tt bÃ¦Ã°i nÃ¶fnin sÃ©u tengd sama verki hafa Ã¾au hlotiÃ° mjÃ¶g Ã³lÃka Ãºtbreið°slu sem sjÃ¡lfstÃ¦Ã° eiginnÃ¶fn.

Ã• Ã¶Ã°rum tilvik, um er erfiÃ°ara aÃ° meta Ã¡hrif Laxness Ã¾ar sem nÃ¶fnin voru fyrir Ã Ãslenskri nafnahefÃ°. Ã•sta SÃ³llilja stjÃºpdÃ³ttir Bjarts Ã *SjÃ¡lfstÃ¦Ã°u fÃ³lki*, er gott dÃ¦mi. TvÃnefniÃ° var til Ã¡Ã°ur en skÃ¡ldsagan kom Ãºt 1934â??1935 og elsti Ã¾ekkti nafnberinn er kona fÃ¦dd 1892 Ã¡ VestfjÃ¶rÃ°um. Hugsanlegt er Ã¾vÃ aÃ° HalldÃ³r hafi sjÃ¡lfur sÃ³tt nafniÃ° Ã¾angaÃ°. Eftir Ãºtkomu *SjÃ¡lfstÃ¦Ã°s fÃ³lks* fjÃ¶lgaÃ°i Ã¾Ã³ nafnberum og mÃ¡ Ã¦tla aÃ° hin Ã¾ekkta bÃ³kmenntapersÃ³na hafi stuÃ°laÃ° aÃ° Ãºtbreið°slu nafnsins.

SnÃ¦frÃÃ°ur Ã¡ sÃ©r enn lengri sÃ¶gu. NafniÃ° er Ã¾ekkt Ãºr fornbÃ³kmenntum og fornbrÃ©fum en var lÃtiÃ° notaÃ° Ã¡ fyrri hluta 20. aldar. Ã• Ã¡runum 1921â??1950 fengu aÃ°eins fjÃ³rar stÃºlkur nafniÃ°. NÃº ber hins vegar 91 kona nafniÃ° *SnÃ¦frÃÃ°ur*. Ekki er hÃ¦gt aÃ° fullyrÃ°a um orsakasamband en persÃ³nan SnÃ¦frÃÃ°ur Ã•slandsÃ³l Ã *Ã•slandsklukkunni* kann aÃ° hafa stuÃ°laÃ° aÃ° aukinni Ãºtbreið°slu Ã¾ess. Ã?ess mÃ¡ einnig geta aÃ° sÃ³tt var um nafniÃ° *Ã•slandssÃ³l* til mannanafnanefndar Ã¡riÃ° 2008 en Ã¾vÃ var hafnaÃ°.

Bjartur, nafn aÃ°alpersÃ³nunnar Ã *SjÃ¡lfstÃ¦Ã°u fÃ³lki*, var einnig til fyrir Ãºtkomu sÃ¶gunnar en var Ã¾Ã¡ mjÃ¶g sjaldgÃ¦ft. AÃ°eins einn *Bjartur* er skrÃ¡Ã°ur Ã manntalinu 1910. NafniÃ° hefur orÃ°iÃ° mun algengara frÃ¡ Ã¾vÃ um 1990. SkÃ¡ldsagan kann aÃ° hafa haft Ã¡hrif Ã¡ Ãºtbreið°slu Ã¾ess en Ã¡ sama tÃma hefur kvenmannsnafniÃ° *BjÃ¶rt* einnig orÃ°iÃ° algengara. SÃº Ã¾rÃ³un bendir til Ã¾ess aÃ° merking nafnsins geti lÃka skipt mÃ¡li. Undanfarin Ã¡r hafa fleiri nÃ¶fn sem vÃsa til birtu komiÃ° fram, svo sem *Birtingur*, *Birtir*, *GlÃ³a* og *SkÃ¦r*. Ã• sama tÃma hafa komiÃ° fram nÃ¶fn sem vÃsa til myrkurs eÃ°a skugga, svo sem *Dimma*, *Myrkva*, *RÃ¶kkvi* og *Skuggi*.

Ã?nnur notkun nafna Ãºr verkum Laxness

Fyrir utan mannanÃ¶fn mÃ¡ einnig finna Ã½mis heiti sem tengjast verkum HalldÃ³rs Laxness eÃ°a kunna aÃ° vera sÃ³tt Ã Ã¾au. Heiti fyrirtÃ¦kja, fÃ©laga, verkefna og vara eru stundum samhljÃ³Ã°a bÃ³katitlum hans Ã¾Ã³tt ekki sÃ© alltaf ljÃ³st hvort um beina vÃsun sÃ© aÃ° rÃ¦Ã°a. *AtÃ³mstÃ¶Ã°in* hefur veriÃ° heiti auglÃ½singastofu, *HeimsljÃ³s* heiti jÃ³gastÃ¶Ã°var og ljÃ³sabÃºÃ°ar og *ParadÃ-sarheimt* heiti bÃ¦Ã°i fuglahÃ³tels og skÃ³grÃ¦ktarverkefnis. HeitiÃ° *Gerpla* hefur meÃ°al annars veriÃ°

notaÃ° um fimleikafÃ©lag, saumastofu og sjoppu og einnig sem vÃ¶ruheiti.

Mynd 3: Merki auglÃ½singastofunnar AtÃ³mstÃ¶Ã°in sem stofnuÃ° var Ã¡riÃ° 1993.

NafniÃ° *Salka* hefur einnig veriÃ° notaÃ° meÃ° fjÃ¶lbreyttum hÃ¦tti. Ã?aÃ° kemur fyrir Ã heitum fiskmiÃ°lunar Ã¡ DalvÃk, kvennakÃ³rs og veitingastaÃ°ar Ã¡ HÃºsavÃk. Ã• ReykjavÃk hefur veitingastaÃ°ur boriÃ° heitiÃ° Salka Valka. Ã?aÃ° hefur einnig veriÃ° notaÃ° um hvalaskoÃ°unarfyrirtÃ¦ki, bÃ³kaforlag og tÃskuvÃ¶ruverslun Ã Vestmannaeyjum. DÃ¦mi um heitiÃ° *Valka* eru fÃ¦rri en eitt Ã¾eirra er hÃ¡tÃ¦knifyrirtÃ¦kiÃ° Valka sem framleiÃ°ir bÃºnaÃ° fyrir fiskvinnslu.

Ekki er Ã¾Ã³ alltaf hÃ¦gt aÃ° fullyrÃ°a aÃ° Ã¾essi heiti sÃ©u sÃ³tt til verka Laxness. NÃ¶fn Ã¡ borÃ° viÃ° *Gerplu*, *SÃ¶lku* og *VÃ¶lku* eru stutt og lipur og kunna Ã¾vÃ einnig aÃ° hafa veriÃ° valin sem heiti fyrirtÃ¦kja og vara vegna forms sÃns eÃ°a hljÃ³ms.

SkÃ½r dÃ¦mi um Ã¡hrif skÃ¡ldverka Laxness Ã¡ nafngiftir er aÃ° finna Ã Helgafellshverfi Ã MosfellsbÃ¦. ViÃ° skipulag hverfisins var Ã¡kveÃ°iÃ° aÃ° sÃ¦kja gÃ¶tuheiti til verka hans. AÃ°algÃ¶turnar tvÃ¦r, GerplustrÃ¦ti og VefarastrÃ¦ti, eru kenndar viÃ° skÃ¡ldsÃ¶gurnar *Gerplu* og *Vefarann mikla frÃ¡ KasmÃr*. AÃ°rar gÃ¶tur Ã hverfinu bera heiti sem sÃ³tt eru til kvenpersÃ³na Ãºr verkum hans, meÃ°al annars SÃ¶lku, Uglu og Ã?u.

Myndir 4â??5: GÃ¶tuskilti Ã Helgafellshverfi Ã MosfellsbÃ¦.

Sum nÃ¶fn Ãºr verkum Laxness eru einnig notuÃ° sem dÃ½ranÃ¶fn. Ã• netinu mÃ¡ til dÃ¦mis finna hunda, ketti, kvÃgur og hesta sem bera nafniÃ° *Salka* og hesta sem heita *LjÃ³svÃkingur*. Ã•riÃ° 1994 auglÃ½sti hestaleigan Ã¡ BÃºÃ°um meÃ°al annars tvo hesta sem bÃ¡ru nÃ¶fn Ãºr *Kristnihaldi undir JÃ¶kli*, *JÃ³n PrÃmus* og *Goodman SÃ½ngman*. Tengslin viÃ° sÃ¶gupersÃ³nurnar koma einnig fram Ã lÃ½singum auglÃ½singarinnar Ã¡ hestunum. *Goodman SÃ½ngman* er til dÃ¦mis lÃ½st sem lÃ©ttlyndum glaumgosa sem fer sÃnar eigin leiÃ°ir og getur veriÃ° heldur varasamur. Hesturinn *JÃ³n PrÃmus* var hins vegar sÃ©rlundaÃ°ur en ljÃºfÃ¾Ã½Ã°ur tÃ¶ltari, reistur og flottur.

Mynd 6: AuglÃ½sing hestaleigunnar Ã¡ BÃºÃ°um.

Ã• Ãslensku tÃ³nlistarlÃfi mÃ¡ finna nokkrar vÃsanir Ã *AtÃ³mstÃ¶Ã°ina*. HljÃ³msveitin AtÃ³mstÃ¶Ã°in sÃ³tti nafn sitt Ã skÃ¡ldsÃ¶guna og heiti plÃ¶tu Maus, *Allar kenningar heimsins og Ã¶gn meira*, er sÃ³tt Ã kaflaheiti hennar. HljÃ³msveitin 200.000 naglbÃtar frÃ¡ Akureyri dregur nafn sitt af TvÃ¶ hundruÃ° Ã¾Ãºsund naglbÃtum, spilltum athafnamanni og stjÃ³rnmÃ¡lamanni Ã sÃ¶gunni. HljÃ³msveitin MÃnus vÃsar hins vegar til skÃ¡ldsins sjÃ¡lfs meÃ° plÃ¶tutitlinum *HalldÃ³r Laxness*.

Mynd 7: HljÃ³msveitin AtÃ³mstÃ¶Ã°in, sem kom fram Ã¡ tÃ³nlistarhÃ¡tÃÃ°inni Eistnaflugi Ã¡riÃ° 2017.

NÃ¶fn og vÃsanir utan bÃ³kmenntanna

Ã• *Kristnihaldi undir JÃ¶kli* ber HnallÃ¾Ã³ra fram sautjÃ¡n sortir af kÃ¶kum. Nafn hennar hefur Ã¶Ã°last sjÃ¡lfstÃ¦tt lÃf Ã Ãslensku Ã¾ar sem orÃ°iÃ° *hnallÃ¾Ã³ra* er haft um stÃ³ra og glÃ¦silega tertu. OrÃ°alagiÃ° â??sautjÃ¡n sortirâ?? er jafnframt notaÃ° um rÃkulegt kÃ¶kuÃºrval og hefur orÃ°iÃ° aÃ° heiti kÃ¶kufyrirtÃ¦kisins *17 sortir*.

PersÃ³nur Ãºr verkum Laxness verÃ°a lÃka aÃ° viÃ°miÃ°um Ã almennri samfÃ©lagsumrÃ¦Ã°u. Stundum er vÃsaÃ° til *Bjarts Ã SumarhÃºsum* Ã¾egar rÃ¦tt er um sjÃ¡lfstÃ¦Ã°i, einÃ¾ykkni og Ã¾rautseigju, Ã½mist Ã aÃ°dÃ¡un eÃ°a meÃ° gagnrÃ½ni. Ã• Ã¾ingrÃ¦Ã°u Ã¡riÃ° 2009 vÃsaÃ°i

MargrÃ©t TryggvadÃ³ttir til dÃ¦mis til â??margra Bjarta Ã SumarhÃºsumâ?? sem hefÃ°u lagt Ã¡ sig mikla vinnu og skuldir til aÃ° lÃ¡ta drauminn um eigiÃ° hÃºsnÃ¦Ã°i rÃ¦tast. VÃsunin tengir Ã¾annig samtÃmaumrÃ¦Ã°u um hÃºsnÃ¦Ã°i og lÃfskjÃ¶r viÃ° barÃ¡ttu skÃ¡ldsÃ¶gupersÃ³nunnar fyrir sjÃ¡lfstÃ¦Ã°i.

Ã?essi dÃ¦mi sÃ½na, Ã¡samt Ã¾eim sem Ã¡Ã°ur hafa veriÃ° rakin, hvernig nÃ¶fn, heiti og persÃ³nur Ãºr verkum HalldÃ³rs Laxness hafa Ã¶Ã°last lÃf utan bÃ³kmenntanna. Tengslin viÃ° verkin eru margÃ¾Ã¦tt og misjafnlega skÃ½r. Ã?egar mannanÃ¶fn voru Ã¾ekkt fyrir Ãºtkomu verkanna geta tÃ-masetning og breytingar Ã¡ ÃºtbreiÃ°slu Ã¾eirra gefiÃ° vÃsbendingar um hugsanleg Ã¡hrif. Ã• gÃ¶tuheitum Helgafellshverfis og hestanÃ¶fnunum Ã¡ BÃºÃ°um var hins vegar beinlÃnis sÃ³tt til verkanna. MeÃ° tÃmanum geta slÃk nÃ¶fn og vÃsanir orÃ°iÃ° svo samofin almennri mÃ¡lnotkun aÃ° tengslin viÃ° bÃ³kmenntalegan uppruna Ã¾eirra verÃ°a Ã³ljÃ³s. Ã?annig er hÃ¦gt aÃ° biÃ°ja um sneiÃ° af hnallÃ¾Ã³ru Ã¡n Ã¾ess aÃ° hafa lesiÃ° *Kristnihald undir JÃ¶kli*.

Pistillinn byggist Ã¡ fyrirlestri sem haldinn var Ã Eddu sumardaginn fyrsta 2026.

TÃ¶lur um fjÃ¶lda nafnbera Ã greininni byggjast Ã¡ gÃ¶gnum Hagstofunnar um mannfjÃ¶lda 1. janÃºar 2025.

Myndir

ForsÃÃ°umynd: GljÃºfrasteinn.is.

1â??2: Hagstofa Ã•slands.

3: MorgunblaÃ°iÃ°, 24. mars 1995, bls. 48.

4â??5: Myndir eftir hÃ¶fund.

6: MorgunblaÃ°iÃ°, 10. jÃºnÃ 1994, bls. 3.

7: Facebook-sÃÃ°a AtÃ³mstÃ¶Ã°varinnar.